

lo mal llop vení» en la *Vida del Pastor*, del folklore literari dels Pirineus orientals (p. p. Pere Vidal, p. 17). I també en el vessant Sud de les Alberes: «la noya logrà escabullir-se mentres qu'en Rafel --- —Encara may n'havia set preguntada —respongué ell; y tot guimbant cap amunt, aclamava el gos, aqüissant-lo: —*Mustí*, volta la morena!; ara la bigarra! passa per dalt: *mustí*, dalt, dalt, dalt, písca-laa ---», MrnVayreda (*Puny*. 1. 1. xxiv, 371 [285]).

Així continua sens dubte cap a l'Oest, més o menys viu, fins a Pall. i Ribag., en tot cas ho és ben bé a la Vall de Boí, on tots els pastors anomenen *mostins* els gossos d'atura que defensen llur bestiar (1953 ---). Segueix per l'Alt Aragó, encara que en alguna vall com Aisa m'ho deien com a cosa del passat («tenian perros *mostines*», 1966); però ben actual encara, almenys, a Echo: parlant de la llet, «Y el sucro? —El *sjero* se guarda para el puerco y el *mostins*». Des de l'oc. antic, si no del ll. vg., passà esporàdicament al basc: alabès antic *maustin* (Landucci, que no hi ha raó per creure alteració arbitrària, com es pregunta Mitxelena, *Fon. HiVca.*, 96).

Avui en cat. central i en algun altre parlar de plana la forma que es coneix és *masti*; val a dir que aqueixa restricció és molt forta, essent cosa i mot tan poc comú en aqueixos ambients lingüístics. Fins en el Princ. la tradició comuna de la forma en *mo-*és mantingué llargament: a penes sembla que es conegués *masti* en el S. xvii, almenys el DTo. (1647-1776) dona la definició «ca gros, *canis molossus*» a *musti* (si bé almenys en l'ed. 1776 hi ha remissió de *masti* a *musti*); Lacav. no registra l'un ni l'altre a l'ordre alfabètic, però s. v. *gos* porta únicament *musti*: «ca o *musti* de Inglaterra, ca o *mu.* de pagesia, ca o *mu.* de pastor»; i encara Roca Cerdà (Ba. 1806, p. 212) porta només «*musti*, gos de *remat*: *mastin*»; només des de Bely. s'imposa *masti* («*ma-*: *mastin*, *molossus*, *lycisca*). És, doncs, un manlleu al llenguatge internacional de la caça (pertot de base francesa), i no pas descendent del llatí vulgar. És cert que és la forma adoptada per escr. Renaix.¹⁵

Mànves antic (de vegades *mánbes*), originàriament 'amb mans pròpies', d'on després 'directament' i d'ací l'acc. més comuna 'immediatament, tot seguit': provinent del ll. MANIBUS 'amb les mans'. També en oc. antic (evolucionat aquí regularment en *marves*, PSW v, 134-5, però encara *manbes* en el poema de Santa Fe, v. 279, *Rom.* XXI, 200, PSW v, 84), sovint en trobadors (Ss. XII-XIII) i textos en prosa (XIII-XIV), generalment *juar marves* 'personalment' (o sigui alçant les pròpies mans); que és també el que porta la més antiga documentació catalana: «fet [FECIT] pleid zel ome e fet-lo jurar *manves*, sus a sen Cristòval de Buse, que no se'n clamaries», doc. de l'Alt Cardener, S. XII (PPujol, *DocVgÜrg.*, 4.24, frase repetida a 4.29); igual: «dos prohòmens --- e un escrivà --- que juren *manves* que bé e leyalment la inquisició fassen», doc. Tortosa 1285 (BABL VII, 250).

En diversos testimonis dels més antics és obvi que té el significat 'personalment, amb mans pròpies': «és entès que no deu ésser condemnat sinó en aytant

com fer pot, quan --- és tal persona que afanar ne treballar no-s pot, o ha tant d'onrament qu'el afanar personalment li tornàs a desonor, e no à usat de fer faena de sa persona *manves*» (*CostTort.*, Ol., p. 251); repetidament en Desclot: «cadascú d'aquella ost, qui a peu qui a cavall, pres ço que portar-se-n podia *manves*, e cuytosament partiren-se-n», passatge on aquest mateix sentit és evident i s'imposa, i en un altre és també possible, si bé podria ja iniciar-s'hi el pas a 'directament, de seguit': «anà ferir un serraí, de la llança, de tal virtut, que la daga li passà, e tot lo cos, que'l abaté mort en terra; e puix arrancà-li la llança, e *manves* donà-n tal colp a aquell qui aportava la senyera, que mantinent lo abaté mort en terra» (*NCl.*, § 147; iv, 176.15; Buchon-Cor., 164).

Que era natural que l'expressió 'amb mans pròpies' passés a 'directament', i que es mantingués l'ablatiu-instrumental MANIBUS, en aquest cas particular, fins al romànic, ens ho mostren no solament els fets aplegats per Brunel (*Rom.* LXI, 1935, 557-60), sinó frases de la nostra documentació jurídica i civil antiga, que aplegaríem a grapats en el nostre baix llatí tradicional, com «pretio solidos mille, quod tu, emtor, mihi dedisti, et ego vinditor, de ipse *manibus meis*, recepi», a. 928 (BABL v, 109); és clar que això també es digué, amb construccions més vulgars, de *manibus* o a *manibus*, i així s'explica que Uc Brunenc (PSW) escrigués de *marves* en els seus versos, i que en algun text català arcaic trobem a-*manves*: «sien cobratz *amanves* los béns que per la inquisició apràrr que hagen abcecats o preses no degudament», a. 1330 (BABL iv, 443).

Són molts els textos del període arcaic, com el segon de Desclot que amb llurs frases ambivalents, ens mostren com es passava, d'una manera insensible, de la idea de 'amb mans pròpies' a 'directament i immediata': «Frare D., a cascuna d'estas forçes, demandà de conse(l)l a N R. de Ortuya, qui era justícia, e él dix-li que ja non exiria en cap si non o castigava *manves*», Montsó, 1260-70 (BABL VIII, 374); solament el qui castigui amb mans pròpies pot estar segur d'un càstig immediat i no exposat a excusa o perdó: «si descavalcà ab aytant e li prês *manvas* lo prom lo caval e l més *manvas* en una case --- e li levà él matex la se<l>la», Reixac (*Q.*, 98.18): consta, doncs, que ho féu ell mateix però alhora mostra el context que això tingué per resultat que el genet i el cavall foren atesos immediatament, gràcies a l'acció personal del prohò; quan pren Jerusalem «Titus féu *manves* derrocar los murs trastots», *Lleg. Rim. Sev.*, 892: fou tot seguit però s'entén que Titus, si no amb les pròpies mans, actuà per la seva acció personal, amb presència directa.

Els casos, però, on ja solament és possible l'acc. 'tot seguit, sense dilació' són tant o més nombrosos, i aquest és l'ús que podem mirar com a definitiu en el mot: «fer-vos saber que nós trametem Guillem Agustí, qui *manves* serà a València», 1308 (BABL III, 346); i el mot és molt freqüent en aquest sentit en les *Lleg. Rim. Sev.*: «Aprés aysò l'emperador / dix e manà, com a senyor, / que Pons Pilat *manves* vengués / e nuyl